

У жижи савременог живота

Три савремене домаће драме у позоришту “Славија”: Заводник Миладина Шеварлића, Срби граде кућу Радослава Златана Дорића и Јасмин на странпутици Љиљане Лашић

1.

У београдском позоришту “Славија” истрајно негују савремени домаћи репертоар, што заслужује само похвале. Ако се, макар и летимично, погледају репертоари београдских позоришта веома лако може се установити да дела актуелне тематике савремених домаћих драматичара има недопустиво мало на сценама оних театара које финансира друштвена заједница; знатно их је више на сценама оних позоришта, која делују на приватној основи, што свакако представља својеврсни парадокс! Крајем прошле године у позоришту “Славија” приказана је премијера “сентименталне драме са трагичним завршетком” Заводник Миладина Шеварлића, дело за које је писац добио награду “Бранислав Нушић” на конкурс Удружења драмских писаца Србије 2000. г. Драма Заводник или првобитно названа Мртва природа припада оном тематском драмском кругу у којем се Миладин Шеварлић са истанчаним познавањем и јасно изграђеним ставом бави апсурдним појавама и ситуацијама у нашем савременом друштву. Такве су драме Оптимист, Код златног вола, Кум, Господин министар и Пролеће у Лимасолу и др. Тим делима прикључује се и драма Заводник у којој аутор обрађује слике и прилике из актуелног београдског живота. Рођени Београђанин, Шеварлић као драматичар тражи и налази теме које сједињују блиску прошлост и актуелне појаве наше свакодневице током последње деценије прошлог столећа. Као што је веома добро познато, било је то време изразито неповољно за т.зв. средњу класу, која је тада доживела тотално раслојавање па и нестанак са друштвене позорнице. Добро познајући београдски друштвени миље, који је, почев од 1945. г., био продрман доласком ослободилачких снага, које су донеле и корените промене у начину живота, да би се и саме, током неколико деценија, урбанизовале и на свој начин етаблирале. Али, почетком деведесетих долази до још једног удара, овом приликом у име буђења лажног национализма, што као последицу има вратоломно економско пропадање и живот лишен било каквих светлијих перспектива. У том периоду долази до израза “сналажење” појединаца у вртоглаво брзим променама изазваним невиђеном инфлацијом, која је имала за последицу тотално економско упропаштавање средњег градског слоја, којем су, хтели то или не, интелектуалци вазда припадали. Последице таквих, по свему неподобних прилика, рефлектују се на односе ликова у Шеварлићевој драми у којој је он, вешто изградио сукобе и заплет. У драми Заводник реч је о пропадању старе грађанске породице у другој половини прошлог столећа, и до њеног суноврата током последње деценије минулог века. У том делу Шеварлић, у оквиру једног сигурно вођеног заплета, приказује дефинитиван распад старе београдске породице Хаџиантонијевић: рано остарела Јелисавета, иначе дипломирани историчар уметности, чији је муж побегао у иностранство, да би прехранила себе и лепу младу кћерку Љубицу, принуђена је не само да у својој вили држи подстанара, него и да распродаје стилски намештај, слике и друге уметничке предмете. Срећна је што је у том подухвату наишла на Родољуба Чобановића, свога негдашњег колегу са студија, који се бави уносним бизнисом продајући уметнине новој “елити” нашег времена, која купује слике без истинског познавања

њихових правих вредности, једино са циљем да оствари снобовски престиж. Ушавши у Јелисаветин дом, Родољуб увиђа да може да направи још један уносан бизнис, схвативши да је млади Дарко Распоповић, подстанар код Хаџиантонијевићевих, иначе заљубљен у Љубицу, талентован студент сликарства. Зато му предлаже да ради уметничке фалсификате копирајући слике познатих наших уметника, који су на цени код новопечених љубитеља. Уз обећање да ће га лепо наградити, Родољуб му наручује копију једне мртве природе Миће Поповића, коју ће добро уновчити. Младић се двоуми и опире, али у једном тренутку пристаје. Када Родољуб Чобановић треба да прими слику, видевши да је копија веома успела, али и да није потписана, захтева од младога сликара да фалсификује Поповићев потпис. У тренутку када Дарко то одбија, посао пропада, али долази и до дефинитивнога расплета. Незадовољна што њен “дечко” не показује никакву пословност, Љубица, после жучне расправе са њим, одлази са Родољубом у боље ситуирани живот. Тим поступком изненадила је онајвише мајку, код које су се пробудила извесна сентиментална осећања према негдашњем колеги. Као што се види, Шеварлић још једном примењује “драматургију одласка” као разрешење! Писцу се не може замерити да није драмски добро фокусирао неке од веома карактеристичних појава и односа присутних у нашој савремености. Учинио је то ефектно водећи заплет, али и јасно профилишући и диференцирајући ликове. Гледаоци Заводника су зато могли само уживати посматрајући ликове из наше средине у препознатљивом, београдском амбијенту, у склопу једног сасвим могућног догађања, што је драми давало потпуну уверљивост. Миладин Шеварлић је и режирао своју драму Заводник на сцени позориш та “Славија”. Он је успео да избегне могућна мелодрамска тумачења, с обзиром да је жанровска ознака “сентиментална драма” савршено тачна. У томе је и највећа врлина његове режије. Ослонивши се на двоје искусних глумаца којима је доделио интерпретацију улога старијих, редитељ је, како нам се учинило, постигао половичан ефект. Наиме, Ружица Сокић као да је у тумачење лика Јелисавете Хаџиантонијевић унела и нешто од властитога животнога искуства, с обзиром да је и сама имала судбину припадника развлашћене и опљачкане угледне београдске породице. Њена игра била је веома убедљива, а нарочито је лепо извајала поступност развоја емоција према негдашњем колеги Чобановићу. Уопште, имала је у свим сценама потребан став: када је требало показати ауторитет – умела је да га демонстрира, баш као и изразе материнских осећања и бриге према Љубици, или када је требало оваплотити колебање пре уласка у фалсификаторске послове. Речју, креација Јелисавете коју је остварила Ружица Сокић била је у целини богато нијансована и ванредно сугестивна. С друге стране, њен партнер – Милан Михаиловић, у улози Родољуба Чобановића, био је лишен потребне елементарности и недовољно груб у исказивању пословности; у њему као да је још тињао негдашњи интелектуалац! Већ и сама фризура, као и маска, указивали су на то. Једноставно, Михаиловић је био “мек” за улогу бизнисмена, док је као заводник био тек нешто више убедљив. Млади глумци, како нам се учинило, добро су се сналазили у додељеним им улогама. Снежана Јермић као Љубица-Љуба Хаџиантонијевић, “лепотича жељна живота”, како је карактериш е писац, имала је довољно енергије, али и рафинмана да изрази непоколебљиве намере у смислу остваривања лагоднога живота. Горан Милев, као “сликар и сањар”, опет, имао је у свом наступу довољно израза загонетне и зато непредвидљиве, тврдокорне непопустљивости када је реч о фалсификаторским поступцима. Миомир Радовић начинио је сценографију, која је успешно донела назнаке егзистенционалне беде породице Хаџи-Антонијевић, а мање њен негдашњи сјај. Прикладна костимографска решења у духу савременог начина одевања дала је Даница Ракочевић. Опоре животне истине о тегабном београдском животу током последње деценије XX века саопштио нам је писац и редитељ Миладин Шеварлић у једној представи која се гледа нетремице и која побуђује на бројна размишљања, изазивајући покашто и сажаљење над судбином негдашњег грађанства, које у нашој метрополи постепено, али сигурно нестаје.

Крајем прошле године на сцени позоришта “Славија” изведена је и премијера дела Срби граде кућу Радослава Дорића, који је ову “горку комедију нашу” и режирао. Поново писац и редитељ у једној личности! Додуше, то Дорићу није први пут и, у сваком случају, такав поступак му омогућује да оптимално оствари властите списатељске визије и намере. Инспиран, како сам напомиње, причом Васе Поповића Срби граде кућу на Сави, Радослав Дорић написао је ову горку комедију о српском менталитету и карактерним цртама наших људи. За разлику од свог драматуршког поступка који примењује у делима са темама из прошлости, који је прожет извесним сентименталноидиличним тоновима, Дорић у овој горкој комедији не избегава да отворено и без околишења саопшти и непријатне истине о људима са овога тла. Пошавши од наших познатих пословица и изрека о српској слози и неслози, Радослав Златан Дорић пише комедију о свему што се може десити кад се Срби сложе, у складу са оном народном према којој само слога Србина спасава. Како договор кућу гради, а то је било вазда, резултат произилази и зависи од тога какав је договор заиста и био: искрен и чврст, или привидан и формалан! У комедији Срби граде кућу, Дорић гради духовите ситуације у којима, скоро на начин једног Александра Поповића, изненадне непредвиђене околности могу да, упркос договору, поколебају актере, те да свако од њих почне да се повлачи или да вуче на своју страну. Желећи да без икаквог улепшавања прикаже доминантне особине наших људи који све могу само када се сложе, и не могу ништа кад почну да се свађају и међусобно оспоравају, Дорић профилише неколико врло занимљивих ликова. Радослав Дорић режирао је своје дело очигледно са жељом да обезбеди динамичан ток сценских збивања. Веран своме, сада је то већ могућно рећи, маниру да на позорници приказује грађење и разграђивање, маниру који негује последњих десетак година и више (колико се сећамо то је почело још од његових поставки Нушићеве Ожалошћене породице у београдском Народном позоришту или Сремчеве Ивкове славе у Позоришту на Теразијама) он је у овој својој комедији имао пуну мотивисаност за такав поступак. Може се рећи да је тај свој манир сценске радње овом приликом доследно и спровео. Током читаве представе глумци вуку некакве летве постављају их споплићући се о њих или премештају, односно обарају, преиначујући “пројект”. У предасима читаве акције разговара се, једе и пије, уз свирку и весеље... Управо ти призори, питорескни до крајности, прилика су редитељу да сценску акцију развије до краја и своје јунаке представи у правој светлости. Тада је комедија добијала одговарајући замах и брио, тада се у правој мери испољавао наш менталитет. У средишту свих догађања ове горке комедије главни лик и носилац радње је Александар Хаџибећаревић, звани Аца Цукела, кога интерпретира Иван Бекјарев, са себи својственом сугестивношћу у када су у питању овакви типови. Било је у његовој игри увек довољно еруптивне силне сирове елементарности баш као и меких израза разумевања и прихватања људских слабости. Циганина свирача, Курту, играо је враголански духовито и спретно Миленко Павлов. Рушку, коју су некад звали лепа Ружа, представљала је Јелица Сретеновић са фино знађеним појединостима које нису биле ништа друго до одблесци сјаја некадашње лепоте и заводљивости. Синиша Убовић, у улози Зорана, момка са реке, шармантно и са мером демонстрирао је особине личности која је променила пол. Владан Гајовић, као инспектор Миљан, умео је да смешним понашањем отелотвори неприкосновеност представника власти. Сценографско решење Борислава Максимовића било је у складу са редитељским интенцијама приказивања градње и разградње. Засновано на лаким монтажним елементима, омогућивало је прозачност амбијента а самим тим и нагласак привремености и импровизације. Костими Весне Радовић имали су потребно обележје савремености, али су, сваки за себе, одавали и карактер лика који их је носио. То је извођењу дало посебну живописност. Музика Мирољуба Аранђеловића Расинскога дала је представи знатан допринос, издижући је и рафиновано је одвајајући од могућности да западне у воде турбо-фолка. Срби граде кућу Радослава Златана Дорића је комедија о нама и за нас. У ери после Александра Поповића ово дело, мање апстрактно од претходникових дела, нуди горке истине конкретније и зато ефектније. Судећи по рецепцији гледалаца, изгледа нам да смо у

новом миленијуму спремнији да примимо истину о себи и да се суочимо са свим влатитим манама. Ако је тај утисак тачан, онда са више оптимизма можемо гледати у наредне дане.

3.

После драме Кућа са прозором, својевремено приказане на сцени Београдског драмског позоришта, Љиљана Лашић написала је и драмски текст Жене балканске, који се исводи на сцени позоришта “Славија”. Драма Јасмин на странпутици треће је њено изведено дело, премијерно приказано 9. новембра 2002. г. у позоришту “Славија”. Своју драму Јасмин на странпутици Љиљана Лашић није жанровски прецизније означила. Као што је познато, њено дело добило је награду на овогодишњим Данима комедије у Јагодини и томе се нема шта приговорити. Међутим, ако бисмо желели овај комад жанровски ближе да ситуирамо, могли бисмо га означити као сентименталну трагикомедију, или, можда, само као сентименталну комедију. Наравно, гледаоце то одређивање не мора уопште занимати! У пропратном програму списатељица дело означава као љубавну драму. Али Јасмин на странпутици далеко је од тога да буде само љубавна драма, иако је и то! Јер, Љиљана Лашић је уистину успела да веома спретно обрадивши једну тему из актуелнога живота у исти мах забави и разнежи гледаоце, отварајући могућност спајања сентименталне историје упркос непрестаном сукобу између двеју сестара, које имају дијаметрално супротне погледе на живот. Она поступно и увек духовито, са изненадним обртима и ефектно, уводи гледаоца у саму срж сукоба, који најпре тиња, а потом се све више распламсава унутар једнога троугла, који чине две сестре – Марлена, дипломирани психолог, која, иначе, живи у убеђењу да је ванбрачно мушко дете изгубила на порођају и Сташе, сликарке, слободне уметнице, која нема никаквих предрасуда о животу и која зна да је млади Јасмин, кога је довела из Сарајева као изгнаника, уствари њен сестрић, односно Марленин син. Њега су, још док је био новорођенче, уз подршку и по налогу њиховог оца, негдашњег амбасадора, рекавши мајци да је родила мртво дете не би ли се “прикрила брука” препустили једноме сликарскоме пару без деце, иначе Муслиманима у Сарајеву, одакле га, у време рата, средином деведесетих, преодевеног у женске хаљине, Сташа и доводи, спасавш и му живот, будући да су његови формално признати родитељи погинули. Марлена никако не подноси младога Јасмина, и сматрајући га уљезом у њихов дом жели да га се отараси на сваки начин. Проблем је у томе што Јасмин, немајући никакве исправе, не може у Београду да регулише властити статус, не би ли после тога могао да добије неку визу за одлазак у иностранство. Да би му то омогућила, Сташа, пошто није успела у намери да га заједно са својом сестром усвоји, на запрепашћује Марленино, ступа са њим у брак. Иначе, трочлана породица живи у беди типичној за протеклу деценију. До разрешења ће брзо доћи, што је, можда, једина мана драматуршкога поступка Љиљане Лашић: добивши потребна документа, Јасмин истога тренутка одлази у иностранство. Тек по његовом одласку, Марлена ће од Сташе дознати да је њен син заправо заувек отишао у иностранство. Комедија је на тај начин добила трагичан обрт. Љиљана Лашић вешто је водила сукоб двеју сестара у који је ефектно уплела и младога Јасмина. У пуној мери пошло јој је за руком да оствари контрастне портрете двеју сестара. Старија, Марлена, несналажљива је, усто и богомољка; млађа, Сташа, сликарка која непрестано слика саме ђаволе, сушта је супротност. Спретно водећи заплет изазван Јасминовом појавом, она је остварила деликатну равнотежу, али и неколико импулсивних сцена приликом којих долазе до израза све различности између двеју сестара како у поимању живота, тако и у сналажењу ради задовољења основних животних потреба. Јасмин, и сам студент сликарства, приказан је као млад човек, који жуди за изналажењем властитих перспектива. Иначе, он често телефонира (у драми је поред фикснога употребљен и мобилни телефон), али његови телефонски разговори представљају драматуршки добро решену назнаку проблема! Редитељ Владимир Лазић, свестан да сукоб двеју сестара не може остати само на вербалном нивоу, изналазио је више сценских радњи на функционално подељеној позорници. Наиме, у оквиру добро обликованог сценографскога

амбијента, који је формирао Миомир Радовић - једна једина просторија, која је истовремено дневна соба и сликарски атеље, украшен бројним цртежима Ђаволчића развија се сукоб нетрпељивих сестара око младога Јасмина. Доделивши улоге сестара Радмили Ђуричин и, разуме се, Љиљани Лашић редитељ је савршено решио основни извођачки проблем. Радмила Ђуричин као Марлена умела је да изгради суздрж ан став, смиреност и строгост израза и доследно неслагање са сестром. Такође, она је била и ванредно убедљива када, после великог двоумљења, прихвата Јасминов предлог да одговара на телефонске позиве т.зв. Хот лине, коју уводе не би ли штогод зарадили. Њој насупрот, Љиљана Лашић у улози сликарке Сташе увек је имала довољно импулсивности у изразу, али и финог комичарскога нерва у приказивању личности која води игру и има увек иницијативу. Посебно успешно је наглаш авала нагле обрте: биле су то енергич не интервенције, при том и веома ефектне. Да ли је костимом и укупним држањем, што, наравно, ништа није сметало, хтела и да асоцирамо на једну нашу угледну савремену сликарку? Равноправан са својим партнеркама био је Иван Босиљчић, који је са много младалач кога елана и са завидном спретности и шармом глумио Јасмина, показавш и и лепе певачко-свирачке могућности, када је отпевао сонг Са дуге стране рата. Иначе, музика Бранислава Пиповића потпуно је у духу начина певања савремене омладине, што, свакако, у овом случају представља само врлину. Даница Ракочевић начинила је одговарајућу костимографију потпуно у складу са карактерима и функцијама ликова драме.

Три премијере домаћих драма на сцени позоришта “Славија” три су светле тачке београдскога позоришнога репертоара, јер гледаоце на веома рафинован начин уводе у саму жижу нашег савременога живота.